

GERA JUDIT – A. AGNES SNELLER

Otthon az otthontalanságban

Robert Gabor Charles (Rogi) Wieg (1962–2015) költő, próza- és esszéíró, zenész és képzőművész személyében három kultúra összefonódásának lehetünk tanúi: a hollandé, a magyaré és a zsidóé. Zsidó származású szülei 1956-ban hagyták el Magyarországot, hogy aztán egy évvel később Hollandiában telepedjenek le.

Tanulmányaiban központi szerepet kapott a klasszikus zene, de tizenhat éves korában inkább a blues és a holland sanzon felé fordult. Olyan jelentős holland irodalmi folyóiratok szerkesztője volt, mint a *Tirade* és a *Maatstaf*. Rendszeresen írt kritikákat a holland költészetről. Képzőművészként autodidakta volt. Alföldy Marival közösen lefordította Nádasdy Ádám verseit, melyek a *De suikerspinverkoper* (A vattacukorárus) című kötetben jelentek meg 1999-ben Hollandiában.

Rogi Wieg súlyos depresszióban szenvedett, rendszeres lakója volt pszichiátriai klinikáknak. Háromszor kísérelt meg öngyilkosságot. 2015. július 15-én saját kérésére – nem múló és elviselhetetlen lelki és

testi fájdalmai miatt – eutanáziát hajtottak végre rajta.

Mind prózai, mind költői művei közül magyar fordításban is olvasható néhány. 1996-ban a Filum Könyvkiadónál látott napvilágot *Az ördög múzsái* című elbeszéléskötete, s ugyanabban az évben a *Lettre Internationale* folyóirat közölte *Részletek Sofia Rosenbergből* című novelláját, valamint néhány versét is. Majd 1998-ban a *Felbillent föld* című regényét vehette kézbe az olvasó, szintén a Filum Kiadó gondozásában. A prózai műveket Daróczi Anikó, a verseket szintén az ő és Balla Zsófia fordításában olvashatjuk.

Az otthonkeresés már olyan korai kötetében, mint az 1983-as *Een paar woorden van huis* (Néhány szó otthonról) címűben is megjelenik. Az egyszerűnek tűnő versekben gyakran felbukkannak a családi kötelékekre vonatkozó szavak, például „nagyi”, „szülők”, „apa”, „anya”. Ahogyan a kötet címe is utal rá, a szavak együttese olyan képeket idéz fel, amelyekben egy kisgyerek keresi a helyét. A „ház” a biztonság, a bizonyosság és a saját életvilág metaforája.

Judith Flier, a költő volt felesége Wieg kérésére húsz évvel később antológiát állított össze verseiből, s a kötet címéül azt választotta: *Waar hij zijn jas hangt* (Aho-

vá kabátját akasztja). Flier szerint „A kabát Rogi egyre növekvő otthontalanságát szimbolizálja a világban.” Ehhez az otthontalansághoz kapcsolódik a tartós szerelmi kapcsolatok létesítésére való képtelenség is: „Aki kötődik, úgyszólván elhagyják, / vagy ő lesz, ki elmegy (...)” – vallja egyik versében Wieg.

Költészetének (és prózájának) egyik visszatérő témája a többrétegű identitás komplexitása, fájdalma. *Dagen in Budapest* (Budapesti napok) című, 1985-ben írt versfüzérében az édesapjával hazalátogató, már Hollandiában született költő megrendült tekintetében tükröződik a szülők és nagyszülők révén mégis fájdalmasan sajátjának érzett világ és történelem: a sűrke város, az otthon maradt nagymama és a zsinagóga látványa felidézte tragikus múlt. A halál – az apáé, egy közösségé, vagy akár a saját halál – már itt át- meg átszővi a versvilágot.

Rogi Wieg *De Ander* (A Másik) című, 2004-es kötetét saját illusztrációival látta el, melyeken elsősorban a színek tobzódása tűnik fel. A kötethez írt bevezetőjében addigi életútjáról ír, amelynek során azzá lett, aki. A szöveg elidegenítő hatása, mert Wieg önmagáról egyes szám harmadik személyben beszél. Feltűnő elem az ironia, különösen, amikor zenei „karrierjéről” ír: „Ha zenéről van szó, Rogi Wieg nem jut tovább a terveknél, melyekből meglehetősen kevés valósult meg.” Saját képzőművészeti munkásságára is kritikusan tekint.

2012-es, egyébként szüleinek és magyar feleségének, Abys Kovács képzőművésznek ajánlott *Khazarenbloed* (Kazár vér) című verskötetének címe szintén az identitás komplexitásának szép példája. A kazárok története jól beleillik a költő visszatérő tematikájába: a saját létezés és identitás körüli alapvető bizonytalanságba. Ezt kívánta volna kidolgozni a *De geschiedenis van mijn jodendom* (Zsidóságom története) című művében, melyben „anekdoták, feljegyzések és esszék” szerepeltek volna, de amely – tudomásunk szerint – mindeddig nem jelent meg. A költő felesége, Abys Kovács illusztrálta *Khazarenbloed* című kötet hátoldalán a kiadó a következő sorokkal jellemezte a témaválasztást: „Ahogy a kazárok számára a zsidóság választása jelentette a túlélést, úgy Rogi Wieg számára a versírás töltötte be ezt a funkciót.” A kötet olvasatunkban azonban ennél tágabb interpretációt is megenged: nevezetesen a transzcendenciához és általában a hithez kötődő viszony kérdései, valamint a halál motívumai bukkannak fel.

A 2007–2013 közötti korszak verseit a 2014-ben megjelent *Afgekapt dichtwerk* (Félbeszakadt költészet) című kötete tartalmazza. A cím vészjóslóan vetíti előre, hogy ez a költészet egyszer brutális módon megtörik. A versek a nemsokára véget érő jövő költői megfogalmazásai: minduntalan fellibben annak a fátyolnak valamelyik csücske, mely fojtogatóan veszi körül, s amelyet súlyos depresszióknak nevezhetünk.

Peter de Rijk, az In de Knipscheer kiadó főszerkesztője Rogi Wieg kérésére halála után, 2015-ben költői életművéből egy vastag antológiát állított össze *Even zuiver als een ongeschreven brief* (Olyan tiszta, mint egy meg nem írt levél) címmel. Az ebben található, 1992-es *Sneeuwvlokken* (Hópelyhek) című hosszú költeményben a hópelyhek kavargása a lehetőségek sokaságának metaforája. Amíg a hópelyhek földet nem érnek, minden lehetséges. Az olvasó számára Wieg életművében a szavak és a mondatok egyetlen kavargássá állnak össze. A jelentésben semmi sem végleges. Az életben csak a halál.

(Ez a szöveg egy előkészületben lévő, magyar nyelven megjelenő holland irodalomtörténet részlete. Társszerzője, A. Agnes Sneller 2019. január 31-én elhunyt. A bevezetőt és a versfordításokat Rogi Wieg és az ő emlékének ajánlom. – G. J.)

ROGI WIEG

I Want to Talk About You

Uram, adj még egy utolsó
verset. Testem és lelkem
metaforáidba ajánlom.

Add, hogy halálom szövegfűzér
legyen valakiért, valamiért, Uram,
legyen kínomból virágharsona,
és legyek vizeknek lángtengere.

Így nem múlok el, csak
meghalok kicsit. Velőmbé
konfettit szórj, gerincemből
hadd nőjenek szárnyak.

Így válok társaddá,
és ódon könyvekből szárnyalva
olvasok neked. Uram, én
nem hagylak el Téged.

(Amszterdam, 2015. május 16.)

A Néhány szó otthonról
című kötetből

Apám felolvasott
egy magyar verset.
Hallgattam, láttam
szemét a sorokon siklani.
Nem tudta folytatni, anyám
vette át.
Este volt, kialudtak lassan
a fények, az udvar elhagyatottan.

A *Budapesti napok* című versfüzérből

Kihal a város,
ki korának búcsút int,
szobákat visz el,
régi tájakat.
A vonatok falvak
közt robognak, bennük
halál vert tanyát, de a valódi
halálhoz széles, ismeretlen
út vezet,
ez csak vágyakozás.
Aki elmegy,
majd elér valahová,
a vonatfütty hangja nem ezer kis
halálmadár.

Te vagy

Elmentél, megszakasztottad a szívem.
Visszajönnél, nyakadat szegném.

De néked nincs nyakad, csak egy halhatatlan,
elképzelt hosszú nyak vagy, akár egy vékony
üvegből öntött palack nyaka, kinyújtózik a tenger vizén,
palackba zárt mindenségtörténet.

Ha vissza tudnál térni, asztalt terítenék,
kenyeret szegnék, innám a bort. Magamat
feszíteném meg Létedért.

Többé már nem a Fiú vagy és nem az Atya.
Lélektelen mező vagy, a téridő.

Lélektelen nehézkedés, az éjt
átszelő fénysugár, jámbor lélek
nélküli számtan, itt vagy most, és
mindig is itt voltál nálam. Szimbólumtáram.

De nem vagy a Fiú és nem vagy az Atya. Sem a Szentlélek, hiába.

Elmentél, és megszakasztottad a szívem.
Ha visszajönnél, kemény kezemtől addig élnél.

Egykor, gyerekkoromban a házamban lépkedtél.

(Amszterdam, 2015. május 31.)

GERA JUDIT fordításai